

KONSULTACJE W SPRAWIE DOZWOLONEGO UŻYTKU PUBLICZNEGO. STANOWISKO CENTRUM CYFROWEGO PROJEKT: POLSKA

Odpowiadając na zaproszenie do konsultacji w sprawie dozwolonego użytku publicznego, Centrum Cyfrowe pragnie na wstępie zauważyć, że na potrzebę i kierunki zmian w tej dziedzinie wskazujemy od paru lat w publikowanych stanowiskach Centrum Cyfrowego oraz zabierając głos w debacie publicznej. Otwarcie konsultacji przyjmujemy z satysfakcją jednak także z pewnym zdziwieniem co do proponowanej formuły. Zastanawia nas brak choćby podstawowych założeń i też obecnych konsultacji.

Dozwolony użytek publiczny i prywatny to podstawowe mechanizmy prawa autorskiego wprowadzające pewną równowagę pomiędzy prawami wyłącznymi a potrzebami społecznymi. Dozwolony użytek publiczny ma fundamentalne znaczenie dla udostępniania dziedzictwa kulturowego, rozwoju edukacji i nauki.

Do niedawna jednak mechanizmy dozwolonego użytku pozostawały w cieniu interesu uprawnionych, którzy dążą do zaostrzenia procedury egzekwowania praw własności intelektualnej i poszerzenia ochrony, tym samym ograniczając prawa wykonywania dozwolonego użytku oraz dostęp do treści w domenie publicznej.

W ostatnim czasie rozwój projektów masowej digitalizacji udowodnił, że prawa wyłączne stanowią często nieuzasadnioną przeszkodę w dostępie do dóbr kultury i dał podstawę do pewnej rewizji myślenia o dozwolonym użytku publicznym.

Na poziomie ustawodawstwa europejskiego dyrektywa o utworach osieroconych wprowadziła nowy rodzaj dozwolonego użytku dotyczący wykorzystywania utworów osieroconych przez biblioteki i inne instytucje dziedzictwa narodowego. Żywa jest również dyskusja nad wprowadzeniem ułatwień na potrzeby powtórnego wykorzystania danych lub tekstu w celach ich eksploracji (*text and data mining*) przez tego typu instytucje.

Powszechnie wskazuje się także na zbyt wąski zakres dozwolonego użytku dla celów edukacyjnych oraz konieczność redefiniowania dozwolonego użytku bibliotecznego. Także kwestia eksploracji tekstu i danych jest przykładem sytuacji, w której wskazane jest

rozszerzenie zakresu dozwolonego użytku o nową kategorię – odpowiednia propozycja legislacyjna została niedawno przedstawiona w Wielkiej Brytanii. Dokonując więc przeglądu, MKiDN powinno nie tylko oceniać funkcjonowanie obowiązujących przepisów, w tym w szczególności wyłączeń i ograniczeń, ale też uwzględnić potrzebę ich rozszerzenia.

Pragniemy też podkreślić, że publiczne instytucje kultury coraz częściej zarządzają bazami danych. Niezbędna jest więc też analiza funkcjonowania ustawy o ochronie baz danych i ocena, czy nie stanowi ona dodatkowego ograniczenia dla udostępniania przez instytucje kultury zasobów domeny publicznej.

W zaproszeniu do konsultacji poruszają Państwo także kwestię opłat za udostępnienie i korzystanie z zasobów domeny publicznej będących w posiadaniu publicznych instytucji kultury. Stoimy na stanowisku, że w tej kwestii dopuszczalne są jedynie opłaty związane z kosztami przygotowania zasobu (na przykład w sytuacji, gdy nie jest on jeszcze zdigitalizowany). Zakładamy przy tym, że nowelizacja zasad dostępu i ponownego wykorzystania informacji publicznej, które zgodnie ze znowelizowaną dyrektywą 2003/98/WE będą obejmowały także instytucje i zasoby kultury, doprowadzi do harmonizacji zasad udostępniania z tymi, które dotyczą informacji publicznej. Publiczne instytucje kultury powinny zmierzać do sytuacji, w której zdigitalizowane zasoby domeny publicznej będą przez nie udostępniane w Sieci bez opłat, w otwartych repozytoriach.

Jako instytucja partnerska organizacji Creative Commons zwracamy uwagę na znaczenie dobrowolnych rozwiązań licencyjnych, które w określonych wypadkach mogą uzupełniać niezbędne działania legislacyjne. Licencje te (w szczególności tak zwane wolne licencje, zapewniające najszerszy zakres dostępności i możliwości ponownego wykorzystania utworu, oraz mechanizm CC0) powinny być stosowane przez instytucje publiczne do licencjonowania zasobów przez nie wytworzonych i do których posiadają one prawa – w sytuacji, gdy nie jest możliwe ich przeniesienie do domeny publicznej. Jednocześnie pragniemy podkreślić, że stosowanie wolnego licencjonowania przez instytucje publiczne nie może być uznane za alternatywę dla reformy prawa autorskiego, w tym dostosowania wyłączeń i ograniczeń, tak by prawo lepiej służyło tym instytucjom.

Mając świadomość znaczenia dozwolonego użytku publicznego dla wskazanych wyżej aktywności podejmowanych w interesie publicznym Centrum Cyfrowe przeprowadziło w ostatnich miesiącach dwa projekty badawcze, zakończone analizami naukowymi, wskazującymi na konieczne zmiany w regulacjach dozwolonego użytku bibliotecznego oraz edukacyjnego. W załączeniu uprzejmie przesyłamy opinię dotyczącą dozwolonego użytku bibliotecznego, opracowaną we współpracy z Poznańską Fundacją Bibliotek Naukowych, w ramach grantu otrzymanego z fundacji EIFL: „Analiza prawna przepisów prawa autorskiego

dotyczących bibliotek. Projekt nowelizacji". W pełni popieramy również stanowisko opracowane przez SBP, Stow. EBIB, KD BASP, KD WBP oraz PFBN, w której wykorzystano elementy naszej analizy. Raport dotyczący dozwolonego użytku w edukacji jest obecnie finalizowany i w związku z tym prześlemy go w późniejszym terminie. Dodatkowo dołączamy notatkę Centrum Cyfrowego rekomendującą działania w obszarze udostępniania zasobów domeny publicznej przez instytucje publiczne, zwracając się z uprzejmą prośbą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o rozważenie podjęcia działań wskazanych w ww. notatce.